

(המשך מעמוד 7)

לעתים נשלח בר לזירת המאבק. כך השתתף בתיכנון הגנת דגניה — חוויה שקבעה את יחסיו עם משה דיין, שגם הוא נשלח על-ידי דיון לאותה גיזרה. סיפר בר: "דיון נהג לשלוח אנשים מובטלים למקומות מרוחקים, כדי שלא יבלבלו את מוחו. דיון היה אחד מאלה."

על מה שקרה שם לדיון סיפר בר, כאחת ההזדמנויות. המפקד באיוור היה קצין זר, אלוף יהודי מקנדה, שהיה מומחה רק למוקשים ימיים. הוא הטיל על דיון לפקד על התקפת קומנדו נגד הסורים. בגלל תקלות שונות לא יצא דיון להצקפה. כשנודע הדבר לאלוף הקנדי, פנה אל מפקד הגיזרה ושאל מתי יערך המשפט הצבאי לבחור הצעיר ההוא עם השחור על העיץ. המפקד תמה על השאלה או קבע הקנדי: "צרכים להוציא אותו להורג תוך שעתים, כדי לשמור על המוראל בחזית!"

סיפורים מסוג זה לא חיבכו את בר על דיון, וכך החלה מלחמה עזירה שנמשכה עד התקופה האחרונה. בר נהג למתוח ביקורת חופשית על דיון. לא זו בלבד שהוכיח בפרסומים רשמיים של צה"ל כי הסיפורים, כאילו הציל דיון את דגניה כזבים לחלוטין, וכי דיון הפציץ את הסורים כאשר היו כבר במנוסה, אלא דיבר בגנותו גם בתקופה בה כיהן דיון כרמטכ"ל. התיאורטיקן זילול בכשרונו של מנצח סיני, ואף הזהיר מפני הפרזת הערכת הגזתו של צה"ל באותה מערכה. מאחר שצה"ל נעזר על-ידי הבריטים והצרפתים, קבע, אין להסיק מכך בקלות־דעת כי מלחמה אחרת תהיה קלה באותה מידה.

קביעה אחרת של בר, שלא עוררה או תשומת־לב מספקת: "המערך הצבאי המצרי בסיני היה הגנתי גרידא". מאחר שבן־גוריון טען כי המיבצע כולו בא כדי לשבור מערך תיקפני מאיים, היתה זאת כמעט כפירה בעיקר.

דיון מצדו לא נשאר חייב, כאשר היה רמטכ"ל, שלח פעם שוטרים צבאיים כדי להכריח את בר לפשוט את מדי צה"ל בעת הרצאה בפני קצינים — כי הלה הורשה להרצות רק בתור אורח. יאילו בר הקדיש לדיון ערך מולול בכמותו באציקולופדיה העברית. ייחסיו של בר עם דיון היו הדוקים תחילה יותר. דיון העלה אותו, וכאשר הפך רמטכ"ל גם להלכה, מינה את סגן־אלוף בר לתפקידו הצבאי הרם ביותר: ראש מחלקת התיכנון באגף המיבצעים, שהיה מופקד על תיכנון כל מיבצעי צה"ל וכלי־שקו.

אולם ברבות הימים הורעו היחסים. הרקע: מחקר ארוך ומרשים על קרב לטרון, אותו פירסם בר במערכות מטעם צה"ל. הקרב (השני) של לטרון הוא סלע־מחלוקת בין בן־גוריון ודיון. דיון התנגד להתקפה, מתוך נימיק שחטיבה 7 מורכבת מעולים חדשים ובלתי־מאומנים, שאינם מסוגלים לבצע מיבצע כה קשה. בן־גוריון התעלם מהתנגדות קצין־המיבצעים, מתוך הערכת השיבוטה של לטרון להצלת ירושלים. כאשר נסתיים הקרב בטבח המוני, ראו בכך רוב המפקדים אישור לצידיקתו של דיון, והדבר נשאר מאז נקודה כאובה בלב ביגיי.

במחקרו הצדיק בר את בן־גוריון במאת האחוזים. המחקר, התבסס על כל העובדות והמיסמכים, היה מלאכת־מחשבת. אדם ברמה דומה לנו של בר יכול היה לערער על המסקנות, על פי אותן העובדות. אך מאחר שאין בר שני, נשארה קביעתו של בר סופית ושמורה להיסטוריה, ודיון יצא מנוצח. נקמתו: הוא מצע בעד הקמת קאתדרה להיסטוריה צבאית באוניברסיטה העברית, ומסירתה לבר.

★ ★ ★

אקטביזם או הרפתקנות?

בין כל נערי־החצר של בן־גוריון, היה רק אחד שתמך כבר ללא סייג. היה זה שמעון פרס, שבניגוד לדיון הרגיש בחסרון אישי של רקע השכלתי מתאים. על כן קירב את בר אליו, דאג שיימצא בקרבתו בכל פגישה עם קצינים חשובים מחו"ל, הקים עבורו את הקאתדרה בתל־אביב ומינה אותו להיסטוריון הרשמי של צה"ל. כך הפך אותו פרס לאיש־אמונו של בן־גוריון.

בן־גוריון נזקק לבר מכמה בחינות. השרות העיקרי היה, כמוכן, הנצחתו כאיסטראטג מכריע וגדול־מצביאי־ישראל מאז ימי יהושע. אולם הוא החשיב את דעתו של בר גם בהכרעות שוטפות, אולי מפני שבר היה האדם היחיד בסביבתו שלא היה אומר־הן מושבע, אלא אף העז למתוח ביקורת על תוכניותיו, לשלול הצעותיו ולהעבירן תחת שבט ביקורת כדעית אובייקטיבית.

וכך קרה שבן־גוריון, שאינו נוהג לגלות את כוונותיו אף לשגרירי המדינה ולשרי הממשלה, הכניס לא פעם את בר לסודותיו הכמוסים ביותר. ערב מיבצע סיני, כאשר רק חצי תריסר אנשים ידעו על המיבצע העומד להיערך, הכניס ביגיי את בר לחדרו, התבודד עמו שעה ארוכה וביקש את חת־דעתו על פרטי המיבצע.

היחסים בין בן־גוריון לבין הסגן־אלוף־בדימוס הלכו והתהדקו למרות חתירת רוב נערי־ החצר, ולמרות שבר לא הסתיר כלל בין מאות ידידיו ומכריו את דעותיו על התפתחות המדינה. פעמים מסוימות השתתף בישיבות מורחבות של סגל הפקידים הבכירים במשרד־ הבטחון.

בישא פעולות־התגמול, אחרי סילוק לבון ולפני מיבצע־סיני, פירסם בר מאמר גדול, תחת הכותרת "אקטביזם, הרפתקנות, שאנוות", בו הזהיר את המדינה כמעט בגלוי מפני ההרפתקנות חסרת־האחריות של מי שהיה או רמטכ"ל צה"ל, משה דיין: "בעברנו הקרוב היתה אפשרות לבחון הלכה למעשה את שתי התורות — התורה האקטיביסטית והתורה ההרפתקנית. לשניה היה תמיד היתרון בדיבורים רמים ובניסוחים מפוצצים. אולם תוצאותיה המעשיות היו מוטלות בספק."

מדוע לא עוררו דיבוריו החריפים נגד הסידי בן־גוריון פליאה? הסיבה נעוצה בכשרונו המיוחד של בר, לכתוב את הדברים בצורה דרמטית, כך שרק חזי־העין ביותר יכלו לרדת לכנתו האמיתית. אחרים פשוט משכו בכתף, הסבירו את הדבר באופיו התמהוני, או בחולשת אופי, או בפיצול האישיות. לא עלה על דעתם של אלו שולי יש סיבה אחרת לכך, שאיש בעל דעות כאלה משתדל להימצא בקירבת שר־הבטחון.

★ ★ ★

אזהרה למערב!

איש אמונו של ראש־הממשלה הפך ממילא גם דמות מוכרת בחוגי הקצונה הגבוהה של נאט"ו. ביחוד הפך פופולרי בקצונה הגבוהה של הצבא הגרמני החדש, שקיבלה בזרועות פתוחות קצין בעל רמה אינטלקטואלית כה גבוהה, המדבר גרמנית ונראה כמו גנרל בדימוס של הוורמאכט.

פעם ביקר בגרמניה, בהזמנת משלחת השילומים (ובנושאו דרכון שרות), וביקר בבסיס חיל־השריון הגרמני שם. הקצינים הגרמניים ביקשו ממנו שירצה בפניהם על מיבצע־סיני. הוא ניסה להתחמק בטענה שאין לו משה. השיב המפקד הגרמני: "אדוני האלוף, כאן אין צורך במפה". סיפר בר: "כשהתהלתי לדבר, השתדלתי להצטמצם בדברים סתמיים וכלליים. נדהמתי כשהקצינים הצעירים החלו שואלים אותי שאלות נוקבות, שהוכיחו לא רק שמפה מדוייקת של שטח הקרבות מצויירת במוחם, אלא שידועים להם כל התאריכים, הפרטים של תנועות צה"ל, כל נקודות־התורפה וליקויי הביצוע."

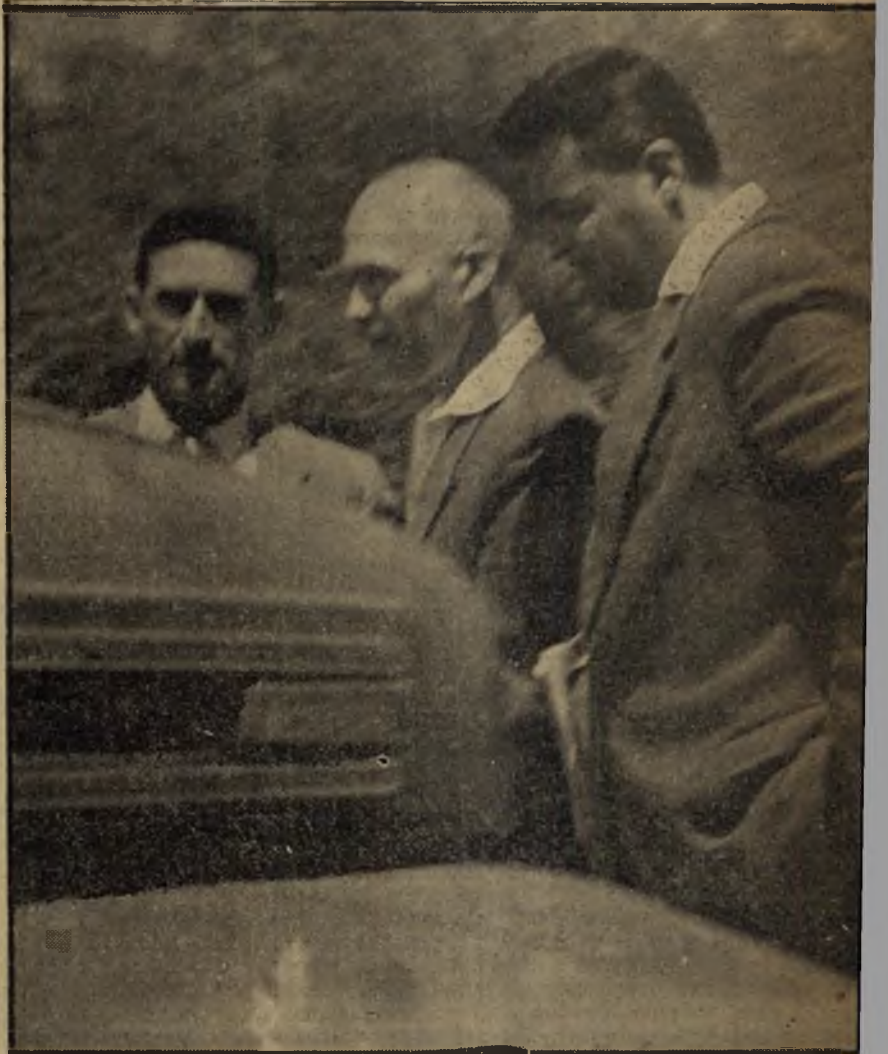
קשריו בחוגי הצבא הגרמני עזרו, לפרסומו של בר ולבקשתה של הוצאה גרמנית לכתוב ספר על המרחב במלחמת הקרה. הספר הוא מחקר מזהיר, המצביע על חולשות הגישה האמריקאית, ועל עליונות השיטה הסובייטית במלחמה הקרה. תוך הצדקה מוחלטת של מדיניות ישראל כלפי הערבים וחזרה על כל הטענות ביחס לגישת־השלום הישראלית, מוכיח בר כי המערב יורד בהתמדה, בעוד כוח הסובייטיים במרחב עולה.

מתוך מגמה להקהות קצת את העוקץ, הקדימה ההוצאה הגרמנית דברי הסבר: "יצירה זו היא גיורת ביקורתית חריף ביותר. לרבים העומדים במחנה המערבי, תהיה הרגשה של אי־נוחות למקרא הדברים. בר מוכיח באינו מהירות מסוגל העולם הקומוניסטי ללמוד, עד כמה תפיסתו מובשלת ועקביות, ובאיזו זריזות מבין הוא ומנצל מצבים משתנים. מאמצי המערב נראים, לעומת זאת, בלתי־מספקים וחסרי־תאומם. ספר זה מהחא אזהרה חמורה למערב, כדי שילמד וינקוט בצעדים מתאימים לפני שיאחר את המועד."

פרשנים ומומחים צבאיים מארצות המערב שביקרו בישראל מצאו כבר מארח נעים, המוכן תמיד לשוחח על תוכניות־נאט"ו ולהחליף דעות על מערך כוחות־המערב. אמרי-

בר נעצר בערב פסח, ב־2 בנוקר, בביתו

המשטרה באה בשלוש מכוניות אזרחיות